

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตามนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
(BCG Model) ถนนมิตรสัมพันธ์ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
The Creating Community Based Tourism Program According to the
Bio-Circular Green Economy (BCG Model) towards Sustainable Development:
Mitsamphan Road, Muang District, Chonburi Province.

ศรัญญา ประสพชิงชนะ (Sarunya Prasopchingchana)^{1*}

Received: March 31, 2024

Revised: June 18, 2025

Accepted: June 19, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) สำรวจเส้นทางและทุนวัฒนธรรม ถนนมิตรสัมพันธ์ เทศบาลเมือง อ่างศิลา จังหวัดชลบุรี และ 2) นำเสนอการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตามนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) โดยมีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้ 1) สำรวจเส้นทางและศึกษา ทุนทางวัฒนธรรม ถนนมิตรสัมพันธ์ที่ตัดผ่านชุมชนอ่างศิลา บ้านปึก และเชื่อมโยงพื้นที่กับชุมชนเสม็ด และชุมชนแสนสุข 2) รวบรวมหลักฐานขั้นต้นและชั้นรอง และ 3) เรียบเรียงข้อมูลและนำเสนอรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยว โดยใช้ข้อมูลระยะทาง (google maps) และออกแบบเส้นทางในรูปแบบของอินโฟกราฟิก (infographic)

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนอ่างศิลา และชุมชนแสนสุข ตามแนวถนนมิตรสัมพันธ์ ตามนโยบาย BCG Model สามารถออกแบบได้ 3 กลุ่ม 3 เส้นทางท่องเที่ยว ดังนี้ 1) เส้นทางท่องเที่ยว “เพิ่มพลังบุญ หนุนพลังใจ” กลุ่มศาสนสถาน จำนวน 10 แห่ง (ชุมชนแสนสุข บ้านปึก อ่างศิลา และเสม็ด) 2) เส้นทางท่องเที่ยว “สร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้” กลุ่มโบราณสถาน จำนวน 2 แห่ง (ชุมชนอ่างศิลา) และ 3) เส้นทางท่องเที่ยวกลุ่ม “เรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต” จำนวน 6 แห่ง (ชุมชนบางแสน บ้านปึก อ่างศิลา และเสม็ด)

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวชุมชน, นโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, ทุนวัฒนธรรม

Abstract

This research aims to 1) explore routes and cultural capital along Mitsamphan Road in Mueang Ang Sila Municipality, Chonburi Province, and 2) propose designs for community-based tourism program aligned with the Bio-Circular Green Economy (BCG) Model. A qualitative research methodology was adopted, comprising 1) surveying potential tourist routes and examining cultural resources along Mitsamphan Road, covering the Ang Sila and Ban Puek communities and connecting to the Samet and Saensuk communities; 2) collecting primary

¹ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

*Corresponding Author, Email: sarunya@go.buu.ac.th

and secondary data; and 3) compiling findings and designing tourist route formats, utilizing distance information from Google Maps and representing the routes through infographics.

The research findings revealed that the tourism development strategy for Mitsamphan Road, based on the BCG Model, resulted in three distinct thematic tourist routes: 1) "Increase Merit Power: Supporting the Power of the Heart," encompassing ten religious sites across Saensuk, Ban Puek, Ang Sila, and Samet communities; 2) "Enhance Learning Experiences," featuring two significant historical sites within the Ang Sila community; and 3) "Learn the Cultural Heritage and Way of Life," comprising six key locations across Saensuk, Ban Puek, Ang Sila, and Samet communities.

Keywords: Community-Based Tourism, Bio-Circular Green Economy (BCG) Model, Cultural Capital.

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) นับเป็นกลไกสำคัญในการใช้ดำเนินการร่วมกับแผนพัฒนาจังหวัด ชลบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่กำลังถึงเป้าหมายการพัฒนาภาคตะวันออกตามแผนแม่บทยุทธศาสตร์ชาติและแนวทางเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (The Eastern Economic Corridor: EEC) โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและให้ความสำคัญเชิงพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งมีเป้าหมายของการพัฒนาคือ “เมื่อนวัตกรรมชั้นนำ สร้างเศรษฐกิจใหม่สู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน” มุ่งการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล และการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมที่มีเป้าหมายให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (สำนักงานจังหวัดชลบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2567) สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในการขับเคลื่อนประเทศไทยแลนด์ 4.0 โดยอาศัยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่พัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (bioeconomy) เป็นการใช้ทรัพยากรชีวภาพ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (circular economy) เน้นการรักษาคุณค่าของของทรัพยากรด้วยการลดและหมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่เพื่อช่วยลดปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม หันมาสร้างเศรษฐกิจแนวใหม่ เศรษฐกิจสีเขียว (green economy) ที่พัฒนาควบคู่ไปกับสังคมและการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยจังหวัดชลบุรีเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ในประเทศไทยที่มีต้นทุนความหลากหลายทั้งทางชีวภาพและวัฒนธรรมที่สามารถนำเอาวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนที่เติบโตได้ในระดับโลก (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ฝ่ายสื่อสารและภาพลักษณ์องค์กร (CBC), 2563) โดยเฉพาะสาขาการท่องเที่ยวและบริการ

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันปัญหาการท่องเที่ยวเกินขนาดในแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมของชลบุรี โดยเฉพาะบริเวณเขตที่ติดกับชายฝั่งทะเล การเดินทางที่สะดวกสามารถไปเข้าเย็นกลับได้ภายใน 1 วัน เช่น บริเวณชายหาดบางแสน ชายทะเลอ่างศิลา เกิดการท่องเที่ยวแบบกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดและเทศกาล ดังที่หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์พาดหัวข่าวว่า “บางแสนแทบแตก นักท่องเที่ยวทั่วสารทิศแห่ชมน้ำใส ทะเลสวย ทำถนนลงหาดรถติดยาวหลาย กม.” (2567) ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าถนนลงหาดบางแสน สาย 1 มักเกิดการจราจรคับคั่งด้วยจำนวนรถของนักท่องเที่ยวที่มุ่งหน้าไปยังบริเวณชายหาดบางแสน ในช่วงวันหยุดเทศกาลสำคัญหลายวันติดต่อกัน โดยบนเส้นทางถนนลงหาดบางแสนสาย 1 ก่อนจะถึงบริเวณชายหาดบางแสนพบว่ามีการจราจรที่ติดขัดผ่านเทศบาลแสนสุขกับเทศบาลเมืองอ่างศิลาอันเป็นเส้นทางถนน

สายใน (ดังแสดงในภาพ 1) ผ่านชุมชนวัดบางเป้ง ชุมชนบ้านปึก และชุมชนอ่างศิลา รวมทั้งสามารถเชื่อมต่อชุมชนเสม็ดและชุมชนแสนสุขได้ และสามารถเป็นเส้นทางออกสู่ถนนสุขุมวิทได้อีกเส้นทางหนึ่งด้วย อีกทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมหลายแห่ง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ล้วนมีคุณค่าและความสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่เชื่อมโยงกับโบราณสถาน ศาสนสถานสำคัญ เช่น วัดเตาปูน วัดใหม่เกตุงาม วัดอ่างศิลา ตึกมหาราชและตึกราชินี ศาลเจ้าแม่หินเขา แหล่งทอผ้าชุมชนบ้านปึก ตลาด 100 ปี พ.ศ. 2419 อ่างศิลา หมู่บ้าน OTOP การทำครกหินอ่างศิลาที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications: GI) เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2548 รวมทั้งศาลเจ้าหน้าจาช่าไต้จื้อ วัดแสนสุขวิสุทธิวราราม โดยเป็นที่น่าสังเกตว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เส้นทางถนนสุขุมวิทและถนนมิตรสัมพันธ์เพื่อมุ่งหน้าไปยังบริเวณชายหาดบางแสนเป็นหลัก โดยสังเกตว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยมากที่จะแวะเยี่ยมชมสถานที่สำคัญดังกล่าว

จากความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาทุนทางวัฒนธรรมตามเส้นทางถนนมิตรสัมพันธ์ ซึ่งตัดผ่านชุมชนแสนสุข เทศบาลเมืองแสนสุข (เส้นถนนลงหาดบางแสน) และชุมชนบ้านปึก เทศบาลเมืองอ่างศิลาอันมีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น มีอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเป็นแหล่งรวมสินค้า OTOP เช่น ผ้าทออ่างศิลา และครกหินอ่างศิลา สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ดังสอดคล้องกับนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่อยู่บนพื้นฐานของการสร้างองค์ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมโยงกับทุนทางภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ร่วมกับการเชิดชูอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ โดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้บริหารจัดการและดูแลระบบเป็นระบบ รวมถึงการพัฒนาสู่แบบแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวรรณกรรมและแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนภายใต้ นโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปิ่นปิ่นทร์ สัทธรรมนวงศ์ (2552) ศึกษาถึงบริบทชุมชนตลาดอ่างศิลา กระบวนการสื่อสาร รูปแบบการสื่อสาร และการรับรู้ของนักท่องเที่ยวในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ณรงค์ พลรักษ์ (2556) ศึกษากระบวนการสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อนำมาจัดการการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดชลบุรี และได้นำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำแผนที่ด้วยโปรแกรมระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ArcGIS แล้วนำมาจัดเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนออกเป็น 4 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทาง R1 เส้นทางธรรมชาติชายฝั่งทะเล เส้นทาง R2 ย้อนรอยตำนานนิทานพื้นบ้านพระรถเมรี เส้นทาง R3 สายธรรมะ และเส้นทาง R4 ธรรมชาติที่หลากหลาย

ภารดี มหาขันธ์ และนันทชญา มหาขันธ์ (2558) ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสังคมและอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอ่างศิลา

ชยาภรณ์ บำรุงเขต (2560) ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์โครงข่าย ประเมินมาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าคะแนนประเมินสูงสุด ซึ่งสามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบไม่ค้างคืนหนึ่งวัน รูปแบบค้างคืนสองวัน (เสาร์-อาทิตย์) และรูปแบบค้างคืนวันอาทิตย์

ศรัณญา ประสพชิงชนะ ปาจารย์ สุขาภิรมย์ และอมรณัฐ เสริมชีพ (2565) ศึกษาการสำรวจองค์ความรู้ทรัพยากรวัฒนธรรมทั้งประเภทที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ (intangible and tangible cultural heritage) ของชุมชนบ้านมาบหม้อ ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เพื่อนำมาจัดทำเป็นเรือนพิพิธภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ผ้าทอมือยายหงวน ยายไอ

จากการทบทวนวรรณกรรมในงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงพบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมของอ่างศิลาในมิติพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของผ้าทออ่างศิลา รวมทั้งผลิตภัณฑ์ครกหินอ่างศิลาก่อนการได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งยังมีงานวิจัยที่ศึกษาถึงการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวในภาพรวมของจังหวัดชลบุรีอยู่บ้าง ซึ่งเป็นงานที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชลบุรีเกินกว่า 10 ปี และไม่พบงานวิจัยที่มีการออกแบบเส้นทางโดยอินโฟกราฟิกสำหรับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มในพื้นที่ที่ถนนมิตรสัมพันธ์ตัดผ่านชุมชน อีกทั้งผู้วิจัยพบว่าในระยะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564-2568 ได้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้แห่งใหม่ขึ้นบนถนนเส้นนี้ คือ เรือนพิพิธภัณฑ์ผ้าทอมือยายหงวน ยายไอ และการบูรณปฏิสังขรณ์โบสถ์มหาอุตม์ ณ วัดเตาปูน โดยกรมศิลปากร อันมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยาต่อต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ดังนั้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหาและตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนแสนสุข บ้านปึก อ่างศิลา และเสม็ด ตามเส้นแนวถนนมิตรสัมพันธ์ จึงได้ทำการศึกษาวิจัยนี้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทุนวัฒนธรรมตามแนวเส้นทางของถนนมิตรสัมพันธ์ เทศบาลเมืองอ่างศิลา และพื้นที่เชื่อมโยงในเขตเทศบาลแสนสุข จังหวัดชลบุรี เพื่อนำเสนอการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน และเส้นทางจักรยาน โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาพัฒนาและออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่มีความสนใจในประเภทของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับช่วงอายุและกิจกรรม โดยใช้ข้อมูลระยะทาง (google maps) แล้วนำมาออกแบบเส้นทางในรูปของอินโฟกราฟิก (infographic) เพื่อตอบสนองความต้องการแต่ละกลุ่มของนักท่องเที่ยวให้สามารถท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันสามารถช่วยลดความแออัดและการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในวันหยุดและเทศกาลสำคัญของพื้นที่บริเวณหาดบางแสน อันส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมในทุก ๆ ด้าน ดังสอดคล้องกับโมเดล BCG ที่เป็นกลไกขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศและชุมชนในรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้น “การเติบโตเชิงคุณภาพ” สร้างความสมดุลของเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (value-based economy) การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม (inclusive growth) และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร (circular society) และการเติบโตอย่างยั่งยืน ดังมีแนวคิดการวิจัยต่อไปนี้

2. แนวคิดนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model)

โมเดลเศรษฐกิจ BCG คือการพัฒนาจากฐานความเข้มแข็งจากภายใน ประกอบด้วย “ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม” โดยนำความรู้มาต่อยอดและยกระดับมูลค่าห่วงโซ่การผลิตสินค้าและบริการ ครอบคลุม 4 สาขายุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ 1) เกษตรและอาหาร 2) สุขภาพและการแพทย์ 3) พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และ 4) การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sufficiency Economy Philosophy) มาเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนภายใต้โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Bio-Circular Green Economy: BCG Model) ที่ประกอบไปด้วย เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว โดยใช้องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญ ทั้งนี้ ภาคการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในสาขายุทธศาสตร์เป้าหมายของ BCG Model เนื่องจากเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างงาน ลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายรายได้ลงสู่ท้องถิ่นโดยตรง ช่วยกระตุ้นให้เกิดการนำเอาทุนทางธรรมชาติและ

วัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนต่าง ๆ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ฝ่ายสื่อสารและภาพลักษณ์องค์กร (CBC), 2563)

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าแนวทางการขับเคลื่อน BCG Model สามารถส่งเสริมการดำรงวิถีชีวิตแนวใหม่ตามแนวทางขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG Model) สู่การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตามแนวถนนมิตรสัมพันธ์ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เนื่องจากมีทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าเพื่อนำไปสู่การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน ที่ควรส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนต่อไป

3. แนวคิดอินโฟกราฟฟิก

อินโฟกราฟิก (Infographic) ย่อมาจาก information graphic เป็นคำเรียกเทคนิคการออกแบบกราฟิก อินโฟกราฟิกเป็นการแสดงข้อมูลหรือความรู้ที่ผ่านการสรุปย่อแล้วให้เป็นแผนภาพ โดยการแปลงข้อความ (text) ให้เป็นข้อความภาพ (visual image) และกำหนดขอบเขต ควบคุมกระบวนการในการออกแบบ และใช้การสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ร่วมกับข้อมูลที่เป็นตัวอักษรโดยการใช้รูปแบบที่เข้าใจง่ายและชัดเจน เพื่อให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว (Kai, 2013) สอดคล้องกับ Smiciklas (2012) ที่กล่าวว่า ปัจจุบันการสื่อสารในยุคดิจิทัลภาพอินโฟกราฟิกกำลังเป็นที่นิยมในสื่อสังคมออนไลน์ (social network) เนื่องจากสามารถจดจำและเข้าใจเนื้อหาที่ซับซ้อนได้ด้วยเวลาที่จำกัด ประกอบกับมีรายละเอียดของภาพที่มีสีสันสวยงามน่าดึงดูดใจ

จากแนวคิดอินโฟกราฟิกนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่สำรวจจากการลงภาคสนามและเอกสาร มาออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวตามประเภทของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ และกลุ่มความสนใจเฉพาะของนักท่องเที่ยวตามแนวถนนมิตรสัมพันธ์ เทศบาลเมืองอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี เพื่อกระจายปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ให้แออัดในบริเวณชายหาดบางแสน และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยือนสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนให้มากขึ้น

4. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

Klindeplee (2008) ได้ให้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับแนวทางการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวไว้ 4 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

4.1 องค์ประกอบด้านพื้นที่ คือ ความพร้อมของทรัพยากรทางธรรมชาติและระบบนิเวศที่มีลักษณะเฉพาะ มีทุนทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นต้น

4.2 องค์ประกอบด้านการจัดการ คือ แหล่งท่องเที่ยวที่ต่าง ๆ ต้องมีโครงสร้างสาธารณูปโภคที่สะดวก ปลอดภัย และเข้าถึงง่าย โดยสามารถรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ

4.3 องค์ประกอบด้านกระบวนการและกิจกรรม คือ การประเมินถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ โดยเน้นกระบวนการรักษาสิ่งแวดล้อม และการสร้างจิตสำนึก

4.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมพัฒนา ควบคุม และดูแลของชุมชนและหน่วยงานรัฐในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ (Klindeplee, 2008 อ้างถึงใน เจษฎา นกน้อย, 2565)

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จึงมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปใช้ถึงการสำรวจต้นทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ตามแนวถนนมิตรสัมพันธ์ เทศบาลเมืองอ่างศิลา และเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ที่มีความหลากหลายของทุนวัฒนธรรมทั้งทางธรรมชาติ ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของท้องถิ่น

5. การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด (Thematic Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด (thematic tourism) เกิดขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เนื่องจากความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สนใจรูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา เป็นต้น อันเกิดจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้สึกเกิดความเบื่อหน่ายกับจำนวนของนักท่องเที่ยวที่ไปแออัดกันตามสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยม (Dinu & Cioaca, 2008) ทั้งนี้ คุณสมบัติของแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกเฉพาะกลุ่มเหล่านี้ต้องสามารถตอบสนองความต้องการเดินทางไปเที่ยวได้ตลอดทั้งปี อันจะเกิดผลดีและเป็นการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชนท้องถิ่นได้มากขึ้น (Weaver & Lawton, 2000)

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงแนวคิด (thematic tourism) มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาใช้กับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตามนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) ถนนมิตรสัมพันธ์ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เพราะจะช่วยลดความหนาแน่นของจำนวนนักท่องเที่ยวในบริเวณชายหาดบางแสน ลดปัญหาสิ่งแวดล้อม และเป็นการกระจายรายได้ลงสู่ท้องถิ่นได้โดยตรง

วิธีการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด BCG Model ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งศึกษาข้อมูลจากการออกสำรวจเส้นทางและทุนวัฒนธรรมตามแนวถนนมิตรสัมพันธ์ สามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

1. การสำรวจที่ตั้งพื้นที่ศึกษาเส้นทาง และศึกษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนบางแสน บ้านปึก อ่างศิลา และเสม็ด ตามแนวถนนมิตรสัมพันธ์ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
2. การรวบรวมหลักฐานขั้นต้นและชั้นรอง เพื่อนำมาวิเคราะห์และแยกประเภทข้อมูล
3. การเรียบเรียงข้อมูลและนำเสนอรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนบางแสน บ้านปึก อ่างศิลา และเสม็ด จังหวัดชลบุรี โดยใช้ข้อมูลระยะทาง (google maps) และได้นำมาออกแบบเส้นทางในรูปของอินโฟกราฟิก (infographic)

ผลการวิจัย

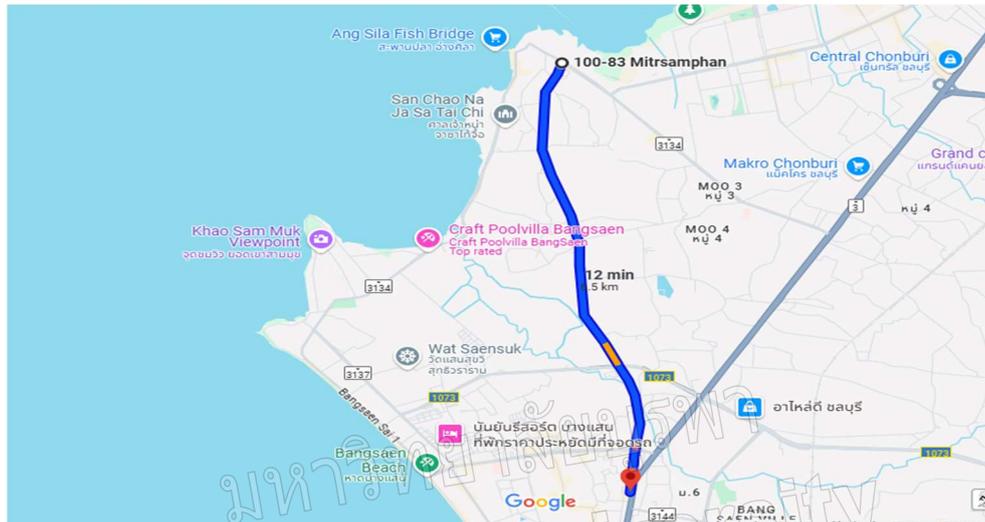
1. การสำรวจทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวตามแนวถนนมิตรสัมพันธ์ เทศบาลเมืองอ่างศิลา และพื้นที่เชื่อมโยงในเขตเทศบาลแสนสุข

เทศบาลเมืองอ่างศิลาก่อตั้งจากการที่กระทรวงมหาดไทยพิจารณาเห็นว่าสมควรยกฐานะท้องถื่นตำบลอ่างศิลาและตำบลบ้านปึกทั้งตำบล บางส่วนของตำบลเสม็ด และบางส่วนของตำบลห้วยกะปิ ซึ่งเดิมเคยอยู่ในพื้นที่ของสุขาภิบาลแสนสุข โดยจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลแห่งใหม่มีชื่อว่า สุขาภิบาลอ่างศิลา เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2530 และได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลอ่างศิลาเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 และเป็นเทศบาลเมืองอ่างศิลาเมื่อเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 (เทศบาลเมืองอ่างศิลา, ม.ป.ป.) จนถึงทุกวันนี้ ดังปรากฏข้อมูลสอดคล้องกับภาพ 1 Google Maps แสดงเส้นทางถนนมิตรสัมพันธ์มีพื้นที่เชื่อมโยงชุมชนแสนสุขและชุมชนบ้านปึก เริ่มจากถนนมิตรสัมพันธ์ซอย 1 บริเวณตลาดหนองมน ตำบลแสนสุข ตัดผ่านถนนลงหาดบางแสน แยกฝั่งเล ตรงไปยังชุมชนบ้านปึก จนถึงสุดทางที่ 100-83 บรรจบกับถนนเส้น 3134 เชื่อมต่อถนนอ่างศิลา เขตเทศบาลอ่างศิลา รวมระยะทางยาว 6.5 กิโลเมตร โดยถนนมิตรสัมพันธ์เป็นถนนเส้นใน

ที่ตัดผ่านสถานที่สำคัญหลายแห่งโดยเฉพาะศาสนสถานที่ขึ้นทะเบียนโดยกรมศิลปากร เช่น วัดบางเป้ง วัดเตาปูน วัดใหม่เกตุงาม และเชื่อมต่อถนนอ่างศิลา-บางแสน ซึ่งเหมาะแก่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยการปั่นจักรยาน

ภาพ 1

Google Maps แสดงเส้นทางถนนมิตรสัมพันธ์มีพื้นที่เชื่อมโยงชุมชนแสนสุขและชุมชนบ้านปึก

หมายเหตุ. จาก “การแสดงตำแหน่งที่ตั้งของถนนมิตรสัมพันธ์ เริ่มจากซอย 1 วัดแจ้งเจริญตอน ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผ่าน ชุมชนบ้านปึก จนถึงสุดทางที่ 100-83 บรรจบกับถนนเส้น 3134 อ่างศิลา-บางแสน รวมระยะทางยาว 6.5 กิโลเมตร”, โดย <https://maps.app.goo.gl/zTWrlntGPGd7Wab7>

ผลจากการสำรวจทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวตามแนวถนนมิตรสัมพันธ์ เทศบาลเมืองอ่างศิลา และพื้นที่เชื่อมโยงเขตเทศบาลแสนสุข สามารถจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามประเภทและกลุ่มความสนใจเฉพาะได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มศาสนสถาน 2) กลุ่มโบราณสถาน และ 3) กลุ่มแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

1.1 กลุ่มศาสนสถาน

1.1.1 วัดบางเป้ง (พระอุโบสถหลังเก่า)

คลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดมีสถาปัตยกรรมสำคัญ คือ “พระอุโบสถ (หลังเก่า) ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ผนังทาสีเหลืองพื้นผ้า หลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องดินเผา ลดชั้น 2 ชั้น ด้านสกัดหน้า-หลังซีกปีกนกยื่นออกมาบรรจบกับตับหลังคาด้านข้างคลุมโดยรอบอาคาร มีเสาซีเมนต์ตั้งรับชายคาเป็นระยะ ระหว่างเสาด้านล่างมีผนังลูกกรงก่ออิฐถือปูน เครื่องถ่ายองเป็นกรอบจั่วอย่างไทย มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ไม้ หน้าบันเป็นแบบชนิดไม่มีหน้าบันชั้นลด ตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นประดับเครื่องถ้วยจีน และชุดลายครามจากต่างประเทศ ระหว่างเสาด้านล่างมีผนังกระเบื้องก่ออิฐกรูดด้วยกระเบื้องปูแบบจีน มีทางเข้าด้านข้างเหนือใต้ ด้านละ 2 ช่อง พระอุโบสถก่ออิฐถือปูนมีฐานปัทมรองรับ ที่มุกยกเก็จขึ้นเป็นที่ประดิษฐานโบสถ์หินแกรนิต ด้านหน้ามีประตูเข้า-ออก 2 ช่อง ผนังด้านข้างมีหน้าต่างด้านละ 4 ช่อง ชุ้มประตูหน้าต่างทรงกรอบชุ้มมีปูนปั้นลวดลายประดับดอกและใบอย่างเทศ ตกแต่งด้วยเครื่องลายคราม” (ภาคภูมิ มาตรฐานทอง, ม.ป.ป.)

1.1.2 วัดแสนสุขวิสุทธิวาราม

เป็นวัดที่มีความเก่าแก่มากกว่า 30 ปี ตั้งอยู่ที่ตำบลแสนสุข ห่างจากชายหาดบางแสน ประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับครอบครัว หรือสถาบันการศึกษา เพราะภายในวัดมี

ประติมากรรมปูนปั้นเกี่ยวกับเมืองสวรรค์ แดนนรก รวบรวมความเชื่อตามแบบพุทธศาสนา เพื่อเป็นเครื่องเตือนสติไม่ให้มนุษย์ทำความชั่ว เกรงกลัวต่อการทำบาป และมีพระมหาเจดีย์ที่สวยงาม ตกแต่งด้วยพญานาค ภายในบรรจุพระประธานสีทององค์ใหญ่ (สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา, 2563)

1.1.3 วัดใหม่เกตุงาม

วัดใหม่เกตุงาม ตั้งอยู่ที่ถนนมิตรสัมพันธ์ ตำบลอ่างศิลา อำเภอเมืองชลบุรี มีงานศิลปกรรมที่สำคัญคือพระอุโบสถเก่า ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างเมื่อใด แต่สันนิษฐานจากรูปแบบงานศิลปกรรม คาดว่าเป็นศิลปะสมัยต้นรัตนโกสินทร์ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน เป็นอาคารแบบมีพาไลโดยรอบ หลังคาพระอุโบสถมีลักษณะเป็นเกี๋ยง ทำจากกระเบื้องดินเผา หน้าบันประดับปูนปั้นลายพันธุ์พฤกษา ตกแต่งลวดลายด้วยเครื่องเคลือบด้วยจินตามศิลปะแบบพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3 ซุ้มประตูหน้าต่างประดับลายปูนปั้นช่อดอกพุดตาน ชั้นตะเข็บเป็นโบราณสถานอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร สำนักศิลปากรที่ 5 ปราจีนบุรี (ศรัญญา ประสพชิงชนะ และคณะ 2565)

1.1.4 วัดเตापุน

วัดเตापุนตั้งอยู่ที่ตำบลเสม็ด เทศบาลเมืองอ่างศิลา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2345 เป็นวัดเก่าแก่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เมื่อครั้งที่สมเด็จพระเจ้าตากสินนาคองทัพฝ่าวงล้อมพม่าออกจากกรุงศรีอยุธยา มุ่งหน้าสู่หัวเมืองชายทะเลภาคตะวันออกไปยังจันทบุรี เพื่อระดมไพร่พลกลับไปกอบกู้เอกราช ครั้งนั้นกองทัพทหารหมู่หนึ่งได้ตั้งค่ายที่บ้านเสม็ดซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นบริเวณที่ตั้งของวัดเตापุน ในปัจจุบัน ส่วนชื่อวัดเตापุนสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากการสร้างเตาเผาอิฐและเผาปูน เพื่อนำมาสร้างพระอุโบสถเจดีย์ รวมทั้งพระประธานและพระอัครสาวกภายในพระอุโบสถ วัดเตापุนมีรูปแบบงานศิลปกรรมเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนขนาดเล็ก มีความกว้างด้านสกัด 8.75 เมตร และความยาวด้านแป 11.15 เมตร เครื่องบนเป็นไม้หลังคาทรงจั่ว ผนังด้านนอกมีชายคาปีกนกทั้ง 4 ด้าน รั้วด้วยคันทวยไม้ ด้านหน้าและด้านหลังที่บ เจาะประตูทางเข้าที่ผนังหุ้มกลองตามคติการสร้างโบสถ์มหาอุด์ที่มีประตูทางเข้าออกเพียงทางเดียว ตามความเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์และมีความขลังและมีพลังพุทธคุณมาก ต่อมาได้เจาะประตูด้านแปฝั่งทิศใต้เพิ่มอีก 1 ช่อง ภายในพระอุโบสถมีการแบ่งผนังแต่ละด้านออกเป็นแถวเพื่อบรรจุภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพเกี่ยวกับอดีตพุทธ ในลักษณะต่างกัน 3 แบบ คือ นั่ง นอน และยืน บนพื้นสีน้ำเงินและน้ำตาล (วัดเตापุน ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี, ม.ป.ป.)

1.1.5 วัดอ่างศิลา

ตั้งอยู่ที่ตำบลอ่างศิลา เทศบาลเมืองอ่างศิลา ประวัติวัดระบุว่า เดิมแบ่งออกเป็น 2 วัด ได้แก่ วัดอ่างศิลาในและวัดอ่างศิลานอก และมารวมกันเป็นวัดอ่างศิลาในปี พ.ศ. 2442 กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติในปี พ.ศ. 2542 ภายในเขตพุทธาวาสมีงานศิลปกรรมที่ทรงคุณค่า ได้แก่ พระอุโบสถแบบพระราชนิยมในรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม คือ มีเสาพาไลสี่เหลี่ยมล้อมรอบ เครื่องลាយองเป็นปูนปั้น หน้าบันประดับเครื่องถ้วยลายคราม ซุ้มประตูและหน้าต่างประดับปูนปั้นลายพันธุ์พฤกษา ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย ฝาผนังเขียนภาพพุทธประวัติและทางด้านเหนือของพระอุโบสถมีเจดีย์ทรงเครื่อง ประกอบด้วยฐานสิงห์สามชั้นรองรับบัวปากกระชังที่มีลักษณะเป็นกลีบบัวซ้อนชั้น เรียกว่าบัวกลุ่ม ถัดขึ้นไปเป็นองค์ระฆัง รองรับบัลลังก์ บัวกลมเถา ปลี ลูกแก้ว และเม็ดน้ำค้าง นอกจากนี้ยังมีมณฑป คือ อาคารที่มีหลังคาเป็นเรือนยอด ตั้งอยู่ทางด้านเหนือของพระอุโบสถ ปัจจุบันประดิษฐานรอยพระพุทธรูป ฝาผนังภายในเขียนภาพอดีตพระพุทธรเจ้า (สิทธิรินทร์ ศรีสุวิธานนท์, ม.ป.ป.)

1.1.6 วัดเสม็ด

วัดเสม็ด ตั้งอยู่ที่ตำบลเสม็ด เทศบาลเมืองอ่างศิลา ก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2421 โดยหลวงปลัดบุตรกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมสีน้ำมันพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประดิษฐาน ซึ่งพระสงฆ์และผู้สูงอายุในท้องถิ่นกล่าวยืนยันว่าเป็นภาพที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้แก่วัดเสม็ดเมื่อครั้งพระองค์เสด็จมาประทับ ณ บริเวณชายทะเลอ่างศิลา (เทศบาลเมืองอ่างศิลา, ม.ป.ป.)

1.1.7 วิหารเทพสถิตพระกิติเฉลิม (ศาลเจ้าหน้าจาช่าไต้จ้อ)

วิหารเทพสถิตพระกิติเฉลิม หรือ ศาลเจ้าหน้าจาช่าไต้จ้อ เดิมเป็นศาลเจ้าขนาดเล็ก สร้างโดย อาจารย์สมชาย ฉေးศิริ เมื่อปี พ.ศ. 2534 ต่อมาบรรดาลูกศิษย์ พ่อค้า ประชาชนที่เลื่อมใสในองค์เทพเจ้าหน้าจาช่าไต้จ้อ ได้ร่วมกันบริจาคสร้างศาลเจ้าขึ้นใหม่ในวโรกาสเฉลิมพระเกียรติครบรอบ 72 พรรษาของรัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2541 ทั้งนี้ วิหารเทพสถิตพระกิติเฉลิม เป็นชื่อที่หมายถึงที่สถิตของทวยเทพเจ้า ตั้งอยู่ริมถนนเส้นเลียบชายทะเลอ่างศิลา นับเป็นศาลเจ้าที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในจังหวัดชลบุรี มีรูปแบบสถาปัตยกรรมจีนสูง 4 ชั้น ในเนื้อที่ 13 ไร่ มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นด้วยการประดับรูปปั้นตามคติความเชื่อของชาวจีน เช่น มังกรซึ่งมีมากถึง 2,840 ตัว กระจ่างรูปศักดิ์สิทธิ์ เส้าฟ้าดิน นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่ที่มีองค์ไต้ส่วยเอี้ย (ดาวเทพคุ้มครองดวงชะตาประจำปีเกิดของมนุษย์) ครบ 60 องค์ เพื่อให้ผู้มาเยือนขอพรได้ตามปีเกิดของตน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), ม.ป.ป.)

1.1.8 ศาลพระแม่กวนอิมพันเนตรพันกร (มูลนิธิโลกุตรธรรมประทีป)

ตั้งอยู่ริมถนนเส้นเลียบชายทะเลอ่างศิลา ตรงข้ามศาลเจ้าหน้าจาช่าไต้จ้อ เป็นที่ประดิษฐานพระแม่โพธิสัตว์กวนอิมปางพันเนตรพันกร สวยงามมาก ปิดด้วยทองเหลืองทั้งองค์ มีขนาดใหญ่ น้ำหนัก 29 ตัน สูง 4.5 เมตร หน้าตักกว้าง 3 เมตร (มูลนิธิโลกุตรธรรมประทีป, ม.ป.ป.)

1.1.9 ศาลเจ้าแม่หินเขา

เป็นศาลเก่าแก่ตั้งอยู่ริมทะเลในบริเวณพิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา (ตึกมหาราช ตึกราชินี) ตำบลอ่างศิลา เดิมเป็นศาลเล็ก ๆ ตั้งอยู่บริเวณหินขนาดใหญ่ ชาวบ้านเรียกกันว่า “เจ้าแม่หินเขา” ไม่ปรากฏว่าสร้างเมื่อใด มีแต่คำบอกเล่าว่า เป็นดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ในรัชกาลที่ 5 ที่สิ้นพระชนม์ด้วยเรือล่ม ดังนั้นพระองค์จึงคอยช่วยปกป้องรักษาชาวเรือให้พ้นภัยเมื่อออกทะเลหรือการเดินทางด้วยทางน้ำ (เทศบาลเมืองอ่างศิลา, ม.ป.ป.)

1.1.10 วัดโกมุทร์ตนาราม

ตั้งอยู่ที่หัวแหลมชายทะเล ตำบลอ่างศิลา มีเนื้อที่ประมาณ 9 ไร่เศษ โดยจมนมหาสนิท บัวโกมุท เป็นผู้ทศที่ดินของบรรพบุรุษต้นตระกูลโกมุทให้สร้างวัดนี้และเป็นที่ฝังศพของตระกูล และยังเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม โดยทางวัดจัดให้มีการสวดมนต์ทุกวันอาทิตย์ตั้งแต่เวลา 19.00-20.00 น. วัดแห่งนี้ไม่มีเมรุเผาศพแต่เน้นให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและที่พักสำหรับนักเรียนต่างถิ่นที่เดินทางมาทำกิจกรรมในจังหวัดชลบุรี (กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป.)

1.2 กลุ่มโบราณสถาน

1.2.1 พิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา (ตึกมหาราช ตึกราชินี)

ตึกมหาราช ตึกราชินี หรือที่ชาวบ้านมักเรียกกันว่า “ตึกขาว ตึกแดง” ตามสีของอาคารภายนอกในสมัยนั้น สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ตั้งอยู่ที่ตำบลอ่างศิลา มีพื้นที่ 19 ไร่ 3 งาน 93 ตารางวา กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ. 2539 ตามพระราชพงศาวดารระบุนว่า สมเด็จพระเจ้าพระยา

บรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งสมุหกลาโหมได้เป็นผู้ก่อสร้างตึกใหญ่ (ตึกมหาราช ขาวบ้านเรียก “ตึกขาว” ในอดีต ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น “ตึกแดง”) ขึ้น เพื่อเป็นที่พักฟื้นผู้ป่วย และเจ้าพระยา ทิพากรวงศ์ (เจ้าคุณกรมท่า) ได้ก่อสร้างอาคารก่ออิฐถือปูนขึ้นมาอีกหลังหนึ่งซึ่งมีขนาดเล็กกว่า (ตึกราชินี ใน อดีตขาวบ้านเรียก “ตึกแดง” ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น “ตึกเหลือง”) อาคารทั้งสองหลังเดิมเรียกกันว่า “อาศรัยสถาน” และในปี พ.ศ. 2440 สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถได้ทรงบูรณปฏิสังขรณ์ในระหว่างที่ทรงเป็นผู้สำเร็จ ราชการแทนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เสด็จประพาสยุโรป และเพื่อถวายเป็น พระราชกุศลเฉลิมพระชนมพรรษารัชกาลที่ 5 ต่อมารัชกาลที่ 5 ทรงพระราชทานนามอาศรัยสถานทั้ง 2 หลังว่า “ตึกมหาราช ตึกราชินี” “ตึกมหาราชเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น หลังคาทรงปั้นหยา เอียงลาดมาด้านหน้า เป็นจั่วมุงกระเบื้อง ไม่มีชายคายื่นจากผนังโดยรอบ หน้าต่างไม่มีกันสาด ใช้ซุ้มโค้งครึ่งวงกลม ตรงชั้นล่างหน้ามุข มีบันไดทางขึ้นแยกเป็น 2 ทางขึ้นสู่ตรงกลางอาคาร ส่วนตึกราชินีเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น มีส่วนที่เป็น ระเบียงติดกับพื้นดินรองรับส่วนหน้าของอาคาร หลังคาทรงปั้นหยาจั่ว ตัวอาคารหันหน้าออกทะเล มีมุขยื่น ออกมาทั้งชั้นบนและชั้นล่าง ชั้นล่างบริเวณมุขเป็นผนังทึบ มีประตูลูกปัดโค้งตามกรอบ ส่วนบนเป็นกระฉาก ส่วนล่างเป็นบานลูกฟักไม้ หน้าต่างบานคู่ ส่วนบนเป็นกระฉากช่องแสง ลูกกรงและระเบียงเป็นปูนปั้นลูกมะหวด” (ณัฐพัชร์ ทองคำ, 2552) ภายในอาคารตึกมหาราชินีชั้นบน จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติผ้าทอบ้านปึก อ่างศิลาหรือผ้าทออ่างหินตามชื่อเดิม ที่มีประวัติศาสตร์ความผูกพันกับราชวงศ์จักรีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จวบจนปัจจุบัน

1.2.2 ตลาดเก่า 100 ปี อ่างศิลา หมู่บ้าน OTOP ต้นแบบการทำครกหิน

ตลาดเก่า 100 ปี อ่างศิลา พ.ศ 2419 ตั้งอยู่ริมทะเลอ่างศิลา ใกล้กับพระตำหนักมหาราช และราชินี มีการคมนาคมภายในหมู่บ้านสายเดี่ยวและค่อนข้างแคบ ด้วยโครงสร้างทางธรณีวิทยาในพื้นที่ อ่างศิลาที่มีโขดหินแกรนิต โดยมีคุณสมบัติที่มีเนื้อเหนียว แน่น แข็งแกร่ง สีเหลืองมันปู สีขาว หรือสีเหลืองส้ม มีเกร็ดแวววาวคล้ายเพชร (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ม.ป.ป.) สามารถนำมาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ได้ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการทำ “ครกหินอ่างศิลา” ที่มีชื่อเสียงจนได้กลายเป็นสินค้า OTOP ต้นแบบของชุมชน อ่างศิลา โดยมีรูปทรงครกที่มีเอกลักษณ์ คือ มีเอวและมีปุมหรือหุ้บทั้งสองข้างของขอบปาก ปัจจุบัน ข้างแคะสลักหินได้พัฒนารูปแบบและนิยมทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ ใบเสมาหิน สิงโตหิน ศิวลึงค์ ป้ายสุสาน พระพุทธรูป หินประดับ ครกจิ๋วขนาดเล็ก และเครื่องตกแต่งสวน เป็นต้น นอกจากนี้ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเสด็จทอดพระเนตรตึกมหาราช ตึกราชินี และการตี ครกหิน ณ กลุ่มทำครกหินร้านรุ่งเรืองศิลาทิพย์ ในวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นร้านและแหล่งทำ ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับหินอ่างศิลาเดิม โดยเปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ผู้สนใจเข้าศึกษา วิจัย เพื่อเป็นการส่งเสริม เผยแพร่แหล่งเรียนรู้ในพื้นที่จริง (เทศบาลเมืองอ่างศิลา, ม.ป.ป.)

1.3 กลุ่มแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

1.3.1 เรือนพิพิธภัณฑผ้าทอมือยายหงวน ยายไอ้ บ้านมาบหม้อ ตำบลบ้านปึก

มีการจัดแสดงเกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านมาบหม้อ ตำบล บ้านปึก เทศบาลเมืองอ่างศิลา อำเภอเมืองชลบุรี ในอดีต เช่น อุปกรณ์และขั้นตอนการทอผ้า (ผ้าทออ่างศิลา) อุปกรณ์การทำแปงทำวยายม่อม เช่น หนั่งปลากระเบนที่ใช้สำหรับการชูดหัวทำวยายม่อมเพื่อนำไปทำเป็น แปงประกอบอาหาร เช่น ออส่วน เต้าส่วน ขนมหิย่นแก้ว ฯลฯ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์การจำหน่ายผ้าทอบ้านปึก อ่างศิลา และศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าบ้านปึก อ่างศิลา รวมทั้งการทำแปงทำวยายม่อมและ ผลิตภัณฑ์แปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น การทำผลิตภัณฑ์เสริมความงาม บรัชออน (blush on) จากแปงทำวยายม่อม แก่สถาบันต่าง ๆ รวมทั้งนักท่องเที่ยวอีกด้วย ทั้งนี้นักท่องเที่ยวที่สนใจสามารถติดต่อขอเข้าชมและเรียนรู้

ณ ที่ตั้งได้ที่ นางรินจง และนายอุทัย เสริมศรี ผู้เป็นเจ้าของเรือนพิพิธภัณฑฯ หรือสามารถเข้าชมนิทรรศการออนไลน์ของเรือนพิพิธภัณฑฯ ฟ้าทอมือยายหงวน ยายไอ บ้านมาบหม้อ ได้จากเว็บไซต์ <https://nyamuseum.framer.website/> (ศรีัญญา ประสพชิงชนะ และคณะ, 2565)

1.3.2 ธนาคารปูม้า อ่างศิลา

ตั้งอยู่บริเวณกลุ่มประมงเรือเล็กหน้าวัดโกมุก ตำบลอ่างศิลา ซึ่งเทศบาลเมืองชลบุรี พร้อมด้วยหลายหน่วยงานในพื้นที่ให้การสนับสนุน เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของธนาคารปูให้เป็นแหล่งการฟักไข่ของปูทะเล โดยเฉพาะปูม้าที่แม่ปูม้าไข่ออกนอกกระดอง โดยชาวประมงพื้นบ้านบริเวณอ่าวอ่างศิลา เมื่อได้แม่ปูมาจะนำปูม้าไข่ออกนอกกระดองมามอบให้ธนาคารปูทำการฟักไข่ เมื่อไข่ฟักเป็นลูกปูตัวอ่อนแล้วก็จะปล่อยลงสู่ท้องทะเลให้เจริญเติบโตต่อไป ทำให้ชาวประมงมีรายได้และเป็นแหล่งอาหารอย่างยั่งยืนของประชาชนต่อไป (เทศบาลเมืองอ่างศิลา, ม.ป.ป.)

1.3.3 ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชลบุรี

ตั้งอยู่ที่ตำบลเสม็ด เทศบาลเมืองอ่างศิลา เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านระบบนิเวศ เช่น การปลูกป่าชายเลน มีความโดดเด่นด้วยทางเดินที่เป็นสะพานไม้ทอดยาวถึง 2,300 เมตร เพื่อศึกษาธรรมชาติ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), ม.ป.ป.)

1.3.4 สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา

ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยบูรพา ตริตรึงถนนลงหาดบางแสน ได้รับอนุมัติให้เป็นสถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2528 ภายในสถาบันฯ ประกอบด้วย 1) สถานเลี้ยงสัตว์น้ำเค็ม จัดแสดงให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต และวงจรชีวิตของสัตว์ทะเลชนิดต่าง ๆ ที่อาศัยในเขตน่านน้ำทะเลของไทย 2) พิพิธภัณฑวิทยาศาสตร์ตั้งอยู่บริเวณชั้น 2 ของอาคารสถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับเรื่องราวของระบบนิเวศทางทะเล และความสำคัญของทะเลที่มีต่อมนุษย์ 3) ศูนย์เรียนรู้โลกใต้ทะเลบางแสน เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ทางทะเลแห่งใหม่ที่สร้างเชื่อมต่อกับอาคารสถานเลี้ยงสัตว์น้ำเค็มเดิมของสถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา ภายในจัดแสดงเป็นตู้แสดงพันธุ์สัตว์ทะเลจำนวน 17 ตู้ เป็นตู้ขนาดใหญ่ (big tank) 4,700,000 ลิตร และยังมีตู้ทรงกระบอกสูง (cylinder tank) ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4 เมตร เพื่อจัดแสดงพันธุ์ปลาทะเลที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นฝูง (สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา, ม.ป.ป.)

1.3.5 หอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยบูรพา

ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยบูรพา ข้างสถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล เปิดให้เข้าชมอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2549 เพื่อใช้จัดแสดงนิทรรศการและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองของบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่สมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน สามารถติดต่อเข้าชมได้ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 10.00-16.00 น.

2. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนภายใต้ต้นนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) ถนนมิตรสัมพันธ์ จังหวัดชลบุรี

จากการศึกษาเส้นทางและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนแสนสุข บ้านปึก และเสม็ด บนเส้นทางถนนมิตรสัมพันธ์ จังหวัดชลบุรี สามารถนำมาเรียบเรียงข้อมูลและนำเสนอรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวทั้งทางรถยนต์ จักรยานยนต์ และจักรยาน โดยใช้ข้อมูลระยะทาง (google maps) และนำมาออกแบบเส้นทางในรูปของอินโฟกราฟิก (infographic) ได้เป็น 3 เส้นทาง ของนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ดังต่อไปนี้

ภาพ 2

แสดงเส้นทางท่องเที่ยว “เพิ่มพลังบุญ หนุนพลังใจ”
กลุ่มศาสนสถาน 10 แห่ง

หมายเหตุ. โดย ศรัญญา ประสพชิงชนะ, ออกแบบ
เนื้อหาเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2568

ภาพ 3

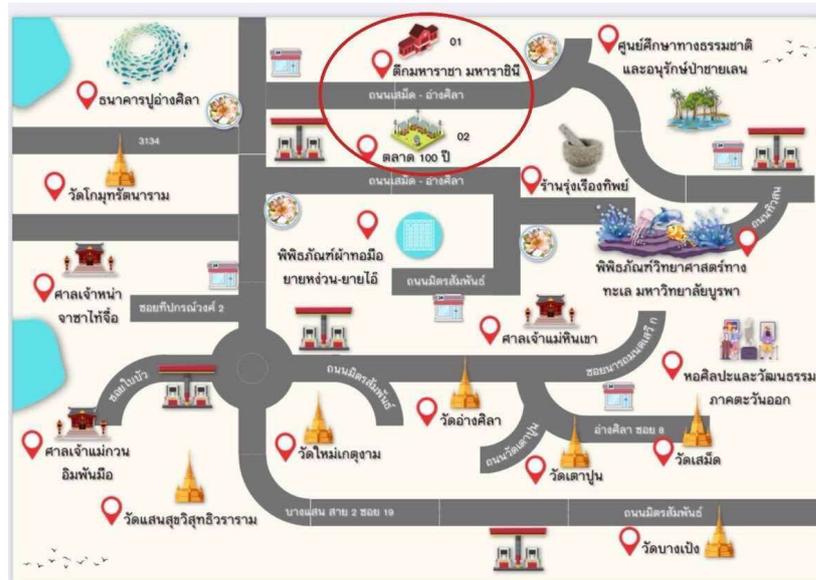
แสดงเส้นทางและแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทาง
วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

หมายเหตุ. โดย ศรัญญา ประสพชิงชนะ, ออกแบบ
เนื้อหาเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2568

ภาพ 4

แสดงเส้นทางและแหล่งโบราณสถานในชุมชนอ่างศิลา (ดูเส้นวงรอบ)

หมายเหตุ. โดย ศรัญญา ประสพชิงชนะ, ออกแบบเนื้อหาเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2568

2.1 เส้นทางท่องเที่ยว “เพิ่มพลังบุญ หนุนพลังใจ” กลุ่มศาสนสถาน 10 แห่ง (ชุมชนแสนสุข บ้านปึก
อ่างศิลา และเสม็ด) ประกอบด้วย 01-วัดบางเป้ง 02-วัดเตาปูน 03-วัดใหม่เกตุงาม 04-วัดเสม็ด 05-ศาลเจ้าแม่
หินเขา 06-วัดอ่างศิลา 07-วัดโกมุทรัตนาราม 08-วิหารเทพสถิตพระกิติเฉลิม (ศาลเจ้าหน้าจาช่าไห้จื้อ)

09-ศาลพระแม่กวนอิมพันเนตรพันกร และ 10-วัดแสนสุขวิสุทธิวราราม ดังแสดงเส้นทางและแหล่งศาสนสถาน ในภาพ 2 โดยเส้นทางนี้สามารถวางโปรแกรมเดินทางท่องเที่ยวได้ภายใน 1 วัน เนื่องจากสถานที่ต่าง ๆ ตั้งแต่ หมายเลข 01-10 ตั้งอยู่ใกล้กัน เช่น สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ สามารถใช้เวลา 17 นาที เดินทางโดยรถยนต์ สำหรับ กลุ่มที่รักการออกทริปโดยรถมอเตอร์ไซค์เพียง 13 นาที และกลุ่มที่ต้องการส่งเสริมสุขภาพโดยการปั่นจักรยาน โดยมีระยะทาง 6.5 กิโลเมตรตามเส้นทางมิตรสัมพันธ์และสามารถเชื่อมต่อไปยังถนนอ่างศิลา-บางแสนได้สะดวก

2.2 เส้นทางท่องเที่ยว “สร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้” กลุ่มโบราณสถาน 2 แห่ง (ชุมชน อ่างศิลา) ประกอบด้วย 01-พิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา (พระตำหนักมหาราช และพระตำหนักราชินี (ชาวบ้านเรียกตึกขาวตึกแดง) และ 02-ตลาดเก่าอ่างศิลา 100 ปี พ.ศ. 2419 ดังแสดงเส้นทางและแหล่งโบราณสถาน ในภาพ 3

2.3 เส้นทางท่องเที่ยวกลุ่ม “เรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต” จำนวน 6 แห่ง (ชุมชนบ้านปึก อ่างศิลา และเสม็ด) ประกอบด้วย กลุ่มแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ได้แก่ 01-เรือนพิพิธภัณฑสถานผ้าทอมือยายหงวน ยายไฉ่ บ้านมาบหม้อ ตำบลบ้านปึก 02-หมู่บ้าน OTOP ต้นแบบ การทำครกหินอ่างศิลา (ชมตัวอย่างการทำครกหินที่ร้านรุ่งเรืองทิพย์) 03-พิพิธภัณฑสถานเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา (ตึกมหาราช ตึกราชินี) 04-ตลาดเก่าอ่างศิลา 100 ปี พ.ศ. 2419 05-ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชลบุรี และ 06-ธนาคารบูม่า อ่างศิลา ดังแสดงเส้นทางและแหล่งเรียนรู้มรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในภาพ 4 และสามารถสร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้จากสถาบัน วิทยาศาสตร์ทางทะเล และหอศิลป์และวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา ที่เป็นพื้นที่เชื่อมโยงใน เขตชุมชนแสนสุขได้อีกด้วย (ภาพ 3) เส้นทางนี้สามารถพักค้างคืน (2 วัน 1 คืน) ณ ที่พักบริเวณชายหาดบางแสน ได้สะดวก เนื่องจากถ้าต้องการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่พิพิธภัณฑสถานผ้าทอมือยายหงวน ยายไฉ่ หรือสถาบัน วิทยาศาสตร์ทางทะเล อาจต้องใช้เวลา

อย่างไรก็ตาม เส้นทางทั้ง 3 กลุ่มนี้ สำหรับผู้ต้องการส่งเสริมสุขภาพสามารถปั่นจักรยาน ท่องเที่ยวในแหล่งเรียนรู้ฯ ศาสนสถาน โบราณสถาน รวมทั้งวิถีชีวิตชุมชนและธรรมชาติได้เป็นอย่างดีเนื่องจาก ถนนมิตรสัมพันธ์เป็นถนนเส้นใน สถานที่ท่องเที่ยวทั้ง 3 เส้นทาง ถ้าใช้รถขนาดเล็กหรือปั่นจักรยานจะมีความ สะดวกมากกว่า เช่น เรือนพิพิธภัณฑสถานผ้าทอมือยายหงวน ยายไฉ่ บ้านมาบหม้อ (มิตรสัมพันธ์ ซอย 15) วัดเตาปูน (มิตรสัมพันธ์ ซอย 14)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาศาสนาสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้ 1) สำรวจเส้นทางและทุนวัฒนธรรม ถนนมิตรสัมพันธ์ เทศบาลเมืองอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี พบว่า จากการสำรวจเส้นทางและทุนทางวัฒนธรรมตามแนว ถนนมิตรสัมพันธ์ตัดผ่านชุมชนแสนสุข บ้านปึก อ่างศิลา และเชื่อมโยงพื้นที่กับชุมชนเสม็ด โดยสามารถจัดเป็น แหล่งท่องเที่ยวตามประเภทต่าง ๆ ได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มศาสนสถาน 10 แห่ง 2) กลุ่มโบราณสถาน 2 แห่ง และ 3) กลุ่มแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 6 แห่ง รวมทั้งสถาบันวิทยาศาสตร์ ทางทะเล และหอศิลป์และวัฒนธรรมภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยบูรพา ที่เป็นพื้นที่เชื่อมโยงในเขตชุมชนแสนสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของ Klindeeplee, (2008 อ้างถึงในเจษฎา นกน้อย, 2565) ได้ให้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับแนวทางการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูด นักท่องเที่ยวไว้ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านพื้นที่ คือ ความพร้อมของทรัพยากรทางธรรมชาติและระบบนิเวศที่มี ลักษณะเฉพาะ และมีทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่หลากหลาย (bio economy) เช่น ศาสนสถาน โบราณสถาน เป็นต้น 2) องค์ประกอบด้านการจัดการ โดยสามารถรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว

ได้เพียงพอ ปลอดภัย และเดินทางสะดวกทั้งเส้นทางรถยนต์ จักรยานยนต์ และจักรยาน 3) ด้านกระบวนการและกิจกรรม คือ มีความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ โดยเน้นกระบวนการรักษาสิ่งแวดล้อม และการสร้างจิตสำนึก และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานรัฐในท้องถิ่นที่มุ่งพัฒนาต่อแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ซึ่งจากการสำรวจเส้นทางและทุนทางวัฒนธรรมตามแนวถนนมิตรสัมพันธ์ที่ตัดผ่านชุมชนแสนสุข บ้านปึก อ่างศิลา และเชื่อมโยงพื้นที่กับชุมชนเสม็ดมีองค์ประกอบครบทั้ง 4 ด้าน ที่สามารถพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามแนวคิดโมเดล BCG เรื่องเศรษฐกิจสีเขียว (green economy) เช่น การพัฒนาเส้นทางจักรยานตามแหล่งท่องเที่ยวของทั้ง 3 กลุ่ม อันจะช่วยลดการใช้พลังงานรักษาสิ่งแวดล้อมและลดภาวะเรือนกระจกที่ทำให้โลกร้อนขึ้น และที่สำคัญเป็นการช่วยส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรงขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้ ชุมชนบ้านปึกมีลักษณะพิเศษคือมีความเจริญเป็นเมืองล้อมรอบแต่พื้นที่ภายในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงมีวิถีชีวิตค่อนข้างเป็นธรรมชาติ เช่น เป็นสวนกล้วย สวนมะม่วง และปลูกผักสวนครัว ซึ่งชาวบ้านมักนำเอาผลผลิตการเกษตรมาวางขายหน้าบ้านตามฤดูกาล จึงสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่รักการปั่นจักรยานเพราะจะสามารถแวะอุดหนุนสินค้าได้อย่างสะดวก อีกทั้งยังเป็นการช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีเศรษฐกิจหมุนเวียน ตามแนวคิด circular economy รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนเพิ่มพื้นที่สีเขียวและสามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ที่ 2 นำเสนอการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตามนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) โดยมีการสำรวจเส้นทางและศึกษาแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมบนเส้นทางมิตรสัมพันธ์ที่ตัดผ่านชุมชนอ่างศิลา บ้านปึก ชุมชนเสม็ด และชุมชนแสนสุข รวมถึงค้นคว้าข้อมูล เรียบเรียง และนำเสนอในรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยว โดยใช้ข้อมูลระยะทาง (google maps) และออกแบบเส้นทางในรูปของอินโฟกราฟิก (infographic) เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ดังแนวคิดของ Kai (2013) ที่กล่าวว่า การออกแบบโดยใช้อินโฟกราฟิกเป็นการสื่อสารในรูปแบบสัญลักษณ์ที่เข้าใจง่ายและชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ Smiciklas (2012) ที่อธิบายว่าในโลกของเทคโนโลยีดิจิทัลภาพอินโฟกราฟิกมีบทบาทและความสำคัญอยู่เนื่องจากมีภาพที่สวยงามดึงดูด สามารถทำให้เราเข้าใจเนื้อหาและจดจำข้อมูลได้ในเวลาที่จำกัด

จากผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อดังที่อภิปรายข้างต้น สามารถนำมาเชื่อมโยงได้กับแนวคิดนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจากฐานความเข้มแข็งจากภายใน ประกอบด้วย “ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม” โดยนำองค์ความรู้ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดและยกระดับมูลค่าการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) มาเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนภายใต้โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อช่วยสร้างงาน ลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายรายได้ลงสู่ท้องถิ่นโดยตรง ช่วยกระตุ้นให้เกิดการนำเอาทรัพยากรทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนต่าง ๆ เช่น ชุมชนบ้านมาบหม้อ ตำบลบ้านปึก ที่มีการรวมกลุ่มสตรี ๓ เรือนพิพิธภัณฑสถานผ้าทอมือยายหงวน ยายไฉ่ บ้านมาบหม้อ ตำบลบ้านปึก และร่วมกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนผ้าทอบ้านปึก อ่างศิลา และพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าทอเป็นข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้านและการทำแปรงทำวยายม่อมด้วยวิธีดั้งเดิมจากแรงงานภายในครัวเรือน อีกทั้งมีการร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเพื่อต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ความงาม เช่น การทำบรัชออน (blush on) จากแปรงทำวยายม่อม และการสาธิตการทำอาหารจากวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น การทำแกงชะคราม แกงกะแตง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด BCG Model ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ (bioeconomy) มุ่งสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรชีวภาพโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตามนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) ถนนมิตรสัมพันธ์ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ยังช่วยลดการกระจุกตัวและแออัดของแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม เช่น หาดบางแสนที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวคับคั่งและสร้างขยะพลาสติกจำนวนมากอันส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเล ดังเชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (green economy) ที่เน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ดังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dinu and Cioaca (2008) ที่นำเสนอการท่องเที่ยวเชิงแนวคิด (thematic tourism) เนื่องจากความต้องการของนักท่องเที่ยวที่สนใจรูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นต้น เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการแย่งกันกินแย่งกันใช้ทรัพยากรอันจำกัด รวมทั้งปัญหาของมลภาวะสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่ไม่เพียงพอ ทั้งนี้ คุณสมบัติของแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกเฉพาะกลุ่มเหล่านี้ต้องสามารถตอบสนองความต้องการการเดินทางท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี อันจะเกิดผลดีและเป็นการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชนท้องถิ่นได้มากขึ้น ดังสามารถสรุปเส้นทางท่องเที่ยวได้ดังนี้ 1) เส้นทางท่องเที่ยว “เพิ่มพลังบุญ หนุนพลังใจ” กลุ่มศาสนสถาน 10 แห่ง (ชุมชนแสนสุข บ้านปึก อ่างศิลา และเสม็ด) ประกอบด้วย 01-วัดบางเป้ง 02-วัดเตาปูน 03-วัดใหม่เกตุงาม 04-วัดเสม็ด 05-ศาลเจ้าแม่หินเขา 06-วัดอ่างศิลา 07-วัดโกมุทรันนาราม 08-วิหารเทพสถิต พระกิติเฉลิม (ศาลเจ้าหน้าจาช่าไต้จ้อ) 09-ศาลพระแม่กวนอิมพันเนตรพันกร และ 10-วัดแสนสุขวิสุทธิวราราม ดังแสดงเส้นทางและแหล่งศาสนสถานในรูปอินโฟกราฟิกที่ 1 ซึ่งจากข้อมูลตั้งข้างต้น พบว่า แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานในเขตเทศบาลเมืองแสนสุขและเขตเทศบาลเมืองอ่างศิลา ชลบุรี มีคุณค่าและความสำคัญในบริบททางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะในสมัยกรุงธนบุรีต่อดันกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น วัดอ่างศิลา วัดเตาปูน วัดใหม่เกตุงาม ดังหลักฐานจากประวัติและรูปแบบงานศิลปกรรมที่ปรากฏ ซึ่งเหมาะกับนักท่องเที่ยว “สายบุญ” หรือกลุ่มผู้สูงอายุ 2) เส้นทางท่องเที่ยว “สร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้” กลุ่มโบราณสถาน 2 แห่ง (ชุมชนอ่างศิลา) ประกอบด้วย 01-พิพิธภัณฑสถานพระเกียรติ 72 พรรษา (พระตำหนักมหาราช และพระตำหนักราชินี (ชาวบ้านเรียกตึกขาวตึกแดง) และ 02-ตลาดเก่าอ่างศิลา 100 ปี พ.ศ. 2419 ดังเส้นทางและแหล่งโบราณสถานในรูปอินโฟกราฟิกที่ 2 และเส้นทางที่ 3) เส้นทางท่องเที่ยวกลุ่ม “เรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต” จำนวน 6 แห่ง (ชุมชนบ้านปึก อ่างศิลา และเสม็ด) ประกอบด้วย กลุ่มแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ได้แก่ 01-เรือนพิพิธภัณฑสถานผ้าทอมือยายหงวน ยายไธ้ บ้านมาบหม้อ ตำบลบ้านปึก 02-หมู่บ้าน OTOP ต้นแบบการทำครกหินอ่างศิลา (ชมตัวอย่างการทำครกหินที่ร้านรุ่งเรืองทิพย์) 03-พิพิธภัณฑสถานพระเกียรติ 72 พรรษา (ตึกมหาราช ตึกราชินี) 04-ตลาดเก่าอ่างศิลา 100 ปี พ.ศ. 2419 05-ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชลบุรี และ 06-ธนาคารปูม้า อ่างศิลา ดังแสดงเส้นทางและแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ในภาพ 4 ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า เส้นทางท่องเที่ยวที่ 2 และ 3 เหมาะกับกลุ่มนักท่องเที่ยวตั้งแต่วัยเรียนจนกระทั่งถึงวัยทำงาน และครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตามนโยบายโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) ถนนมิตรสัมพันธ์ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ยังขาดผลการศึกษาถึงมุมมองในภาพรวมถึงความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มศาสนสถาน กลุ่มโบราณสถาน และกลุ่มแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ซึ่งจะสามารถนำความคิดเห็นมาช่วยพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กระจายออกไปยังแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

ผลการศึกษานำไปใช้ประโยชน์ร่วมกับการวางแผนการท่องเที่ยวในเส้นทางจักรยานของเทศบาลเมืองแสนสุขที่มีอยู่แล้ว มาบูรณาการกับข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้เพื่อเชื่อมต่อและขยายเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับเทศบาลเมืองอ่างศิลาต่อไป

รายการอ้างอิง

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป). *เลขที่ประกาศ 63*. https://ipthailand.go.th/images/781/s_56100057_2.pdf
- กองจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป). *แหล่งศิลปกรรมอันครวณบุรีรักษ์ วัดโกมุทรัตนาราม*. <https://culturalenvi.onep.go.th/site/detail/5268>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (ม.ป.ป.). *วิหารเทพสถิตพระกิติเฉลิม (ศาลเจ้าหน้าจาช่าไต้จื้อ)*. <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/วิหารเทพสถิตพระกิติเฉลิม-ศาลเจ้าหน้าจาช่าไต้จื้อ>
- เจษฎา นกน้อย. (2565). ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในมุมมองของคนพื้นที่: กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์ถ้ำแดง. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 14(1), 141-166.
- ชยาภรณ์ บำรุงเขต. (2560). *การศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. ทัศนะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*.
- ณรงค์ พลีรักษ์. (2556). ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อจัดการการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดชลบุรี. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี*, 36(2), 235-248.
- ณัฐพัชร์ ทองคำ. (2552). *พิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราช จังหวัดชลบุรี. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)*. <https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/833>
- เทศบาลเมืองอ่างศิลา. (2023). *เทศบาลอ่างศิลาร่วมส่งเสริมธนาคารปู กลุ่มประมงพื้นบ้าน พัฒนาเศรษฐกิจแหล่งอาหารทะเล*. <https://www.angsilacity.go.th/node/19628>
- เทศบาลเมืองอ่างศิลา. (ม.ป.ป). *ตลาดเก่าอ่างศิลา 133 ปี*. <https://www.angsilacity.go.th/node/408>
- เทศบาลเมืองอ่างศิลา. (ม.ป.ป). *ประวัติเทศบาล*. <https://www.angsilacity.go.th/ประวัติเทศบาล>
- เทศบาลเมืองอ่างศิลา. (ม.ป.ป). *แผนที่*. <https://www.angsilacity.go.th/แผนที่>
- เทศบาลเมืองอ่างศิลา. (ม.ป.ป). *ศาลเจ้าแม่หินเขา*. <https://www.angsilacity.go.th/node/402>
- เทศบาลเมืองอ่างศิลา. (ม.ป.ป). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-2565)*. <https://www.angsilacity.go.th/wp-content/uploads/2022/02/แผนพัฒนาท้องถิ่น-พ.ศ. 2561-25652561-2565.pdf>
- บางแสนแทบแตก นักท่องเที่ยวทั่วสารทิศ แท้ซมน้ำใส ทะเลสวย ทำถนนลงหาดรถติดยาวหลาย กม. (2567). <https://mgronline.com/local/detail/9670000098266>
- ปิ่นปิ่นท์ สัทธรรมนวงศ์. (2552). การสื่อสารเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกรณีศึกษา: โครงการตลาดเก่าอ่างศิลา 133 ปี. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี*, 2(2),1-13. https://www.chonburi.spu.ac.th/interdiscip/filepdf/2559-2-2_content1.pdf

- ภาคภูมิ มาตรทอง. (ม.ป.ป). *ข้อมูลท้องถิ่นภาคตะวันออก. พระอุโบสถ (หลังเก่า) วัดบางเป้ง.*
<https://www.lib.buu.ac.th/webeast/?p=11522>
- ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์. (2558). ประวัติศาสตร์สังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นอ่างศิลา. *วารสารศิลปกรรมบูรพา มหาวิทยาลัยบูรพา*, 18(1), 51-72.
- มูลนิธิโลกธรรมประทีป. (ม.ป.ป). *เจ้าแม่กวนอิมพันเนตรพันกร อ่างศิลา ชลบุรี.* <https://www.guanyin-thailand.com/elementor-612/>
- วัดเตापุน ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. (ม.ป.ป.). *วัดเตापุน ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี.* <https://easternartandcultureth.wordpress.com/>
- ศรีัญญา ประสพชิงชนะ, ปาจารย์ สุขาภิรมย์ และอมรฉัตร เสริมชีพ. (2565). การสำรวจองค์ความรู้ทรัพยากรวัฒนธรรม ชุมชนบ้านมาบหม้อ ตำบลบ้านปึก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 30(2), 155-178.
- สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา. (ม.ป.ป). *สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา.*
<https://sites.google.com/go.buu.ac.th/bims/>
- สำนักงานจังหวัดชลบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2567). *แผนพัฒนาจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2566-2570 ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ 2567.* https://www.chonburi.go.th/files/com_content/2025-03_2eab8c3331cb994.pdf
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ฝ่ายสื่อสารและภาพลักษณ์องค์กร (CBC). (2563). *โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG.* https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/bcg-by-nstda/
- สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา. (2563). *วัดแสนสุขสุทธิวราราม.* <http://dspace.lib.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/5271>
- สิขรินทร์ ศรีสุวิธานนท์. (ม.ป.ป). *วัดอ่างศิลา 1: วัดอ่างศิลานอก.* <https://www.finearts.go.th/traditional-art/view/26339>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป). *ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยว.* <https://cbtthailand.dasta.or.th/webapp/relattraction/content/1073/>
- Dinu, M. & Cioaca, A. (2008). Thematic Routes-Tourist Destinations in Romania. *Journal of Tourism Challenges and Trends*, 1(2), 11-32.
- Kai, W. (2013). *Infographics & data visualizations.* Design Media.
- Klindeeplee, J. (2008). *An assessment of tourist attraction for ecotourism: case study of Sai Yok National Park, Kanchanaburi.* [Unpublished Master Independent Study, National Institute of Development Administration].
- Smiciklas, M. (2012). *The Power of infographics: using pictures to communicate and connect with your audiences (Que Biz-Tech).* Que Publishing.
- Weaver, D., & Lawton, L. (2000). *Tourism management.* John Wiley & Sons Australia.